

Vorbirea scenică în spectacolul de teatru imersiv

Conf. univ. dr. Ioana Visalon
Facultatea de Arte
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
ioana.visalon@ugal.ro

Abstract

Contemporary theatrical performance increasingly calls upon sophisticated technical tools and methods, taken from cinema or the video game industry. Whether we are talking about the inclusion of live or recorded footage, the creation of immersive sensory environments or augmented reality, the new challenges generated by this technological avalanche require a continuous adaptation of the pedagogical methods and tools used in the training of future actors. The speed with which theater incorporates the overwhelming technical progress of recent years risks producing work situations for which theater school graduates are not properly prepared. This article analyzes the challenges that arise as a result of this innovative context, through the prism of the verbo-vocal training of Acting students and the need to adapt specific pedagogical tools to contemporary theatrical trends.

Key words: Immersive Theatre, actors, Voice&Speech training, soundscape

Spectacolul teatral contemporan face apel tot mai frecvent la instrumente și modalități tehnice din ce în ce mai sofisticate, preluate din cinematografie sau din industria jocurilor video. Fie că vorbim despre includerea unor filmări live sau înregistrate, de crearea de medii senzoriale imersive sau de realitate augmentată, noile provocările generate de această avalanșă tehnologică necesită o adaptare continuă a metodelor și instrumentelor pedagogice folosite în formarea viitorilor actori. Viteza cu care teatrul înglobează progresul tehnic năucitor al ultimilor ani riscă să producă situații pentru care absolvenții școlilor de teatru sunt prea puțin pregătiți. Acest articol analizează provocările ce apar ca rezultat al acestui context inovator, prin prisma pregătirii verbo-vocale a studenților la Actorie și a nevoii de adaptare a instrumentelor pedagogice specifice la tendințele

teatrale contemporane, referindu-ne cu precădere la cele în care se folosesc mijloace de amplificare a vocii purtate de actori (căști și/sau lavalieri).

În acest context, o bună parte dintre provocările care țin de aria vorbirii scenice se datorează unui gen teatral nou, *spectacolul imersiv*, din ce în ce mai apreciat, în special de publicul tânăr. Dar ce este acest nou tip de spectacol? O definiție succintă ne oferă regizorul Jason Warren:

”O producție devine imersivă când este realizată de o companie care experimentează cu formatul teatral în moduri concepute să implice spectatorul cât mai mult.” (Warren, J., 2017 p. 23, traducere proprie). Sau, conform unui răspuns generat de AI, ”spectacol imersiv este o experiență teatrală în care publicul nu este doar un spectator pasiv, ci devine parte integrantă din poveste, fiind scufundat într-un mediu ce depășește cadrul tradițional al scenei.” Această *scufundare* sau *implicare* se realizează adesea și prin crearea unui univers sonor transmis prin lavalieri și căști.

În cadrul disciplinei *Antrenamentul Vorbirii Scenice* studenții învață cum să optimizeze amplificarea vocii pentru a putea fi auziți într-o sală de spectacol în care există doar microane ambientale, la distanță mare de actori. Această voce *proiectată*, care umple spațiul în mod natural, rod al unei pregătiri asidue, este adesea total nepotrivită pentru situația în care se folosesc lavalieri atașate pe fața actorului. Nepotrivirea devine încă și mai flagrantă în cazul teatrului imersiv, în care vocea actorului este auzită prin căști purtate de spectatori.

În cele ce urmează, vom analiza câteva dintre problemele generate de folosirea amplificării vocii actorului cu ajutorul lavalierelor și a căștilor purtate de spectatori. Există două situații relativ frecvente: cea în care vocea este amplificată doar de lavalieri și cea în care sunt folosite și căștile purtate de spectatori (teatrul imersiv). În ambele situații, calitatea vociilor auzite de spectatori depinde, într-o măsură foarte mare, de abilitățile tehnicianului sunetist și de performanța echipamentelor de amplificare folosite. De asemenea, pot apărea disfuncționalități ce țin de conexiunea de internet. În cazul în care se întrerupe internetul, se întrerupe și funcționarea lavalierelor și/sau căștilor. Modul în care ar trebui să reacționeze actorii la aceste întreruperi depinde foarte mult de situația scenică și poate fi eventual stabilit cu regizorul, ca măsură preventivă, dar nu poate face obiectul pregătirii actorilor în timpul studiilor de specialitate.

Din păcate, în unele spectacole în care actorii poartă lavalieri, dacă nivelul sonor al amplificării nu este foarte bine adaptat la volumul vocii actorului, spectatorii pot avea un disconfort auditiv pronunțat, în special în scenele de conflict. Am experimentat în calitate de spectator o astfel de situație, în care, probabil pentru a *prinde* orice nuanță din vocile actorilor, nivelul de amplificare al lavalierelor a fost ridicat pe tot parcursul spectacolului. Acest nivel ridicat a fost potrivit doar în situațiile scenice de

intimitate, în care actorii vorbeau foarte încet. În situațiile mai dramatice sau conflictuale, în care actorii foloseau vocea la niveluri mai ridicate, disconfortul auditiv al spectatorilor creștea proporțional cu volumul folosit, ajungând aproape insuportabil atunci când, din motive perfect justificate dramatic, actorii strigau unii la alții. În astfel de cazuri, receptarea întregului spectacol poate fi sever afectată de o simplă inadecvare tehnică, care nu este imputabilă artiștilor, dar care le poate pune sub semnul întrebării întreaga muncă. Acest tip de situații se pot preveni doar dacă nivelul calificării și al atenției sunetistului precum și calitatea echipamentelor de sonorizare o permite. În caz contrar, e preferabil să nu se folosească deloc lavalieri, actorii români fiind pregătiți în cadrul orelor de Vorbire Scenică și/sau Tehnică Vocală să susțină un nivel al volumului vocal adecvat spațiului și situației scenice. E nevoie ca regizorul să discearnă din timp dacă teatrul dispune în mod real de condițiile tehnice și de personal necesare folosirii adecvate a lavalierelor și să nu cedeze tentației de a le folosi doar pentru că acesta este *trendul* actual.

În cazul teatrului imersiv, situația poate fi încă și mai problematică. Actorii au atât lavalieri cât și căști în interiorul urechii, în timp ce spectatorii aud și ei actorii în căști ce acoperă total urechile. Scopul este ca spectatorul să se simtă *scufundat* în universul sonor al spectacolului, vocile actorilor și ilustrația muzicală auzindu-se mult mai fidel și mai intim în acest tip de căști. Revelator pentru această abordare inovatoare este spectacolul *Șapte minute după miezul nopții*, dramatizarea - Mihaela Mihalcov, după romanul *A Monster Calls* de Patrick Ness (idee originală de Siobhan Dowd) de la Teatrul *Excelsior* din București, care a avut premiera în decembrie 2024. Regizorul spectacolului, Bobi Pricop explică într-un interviu acordat RFI în ce constă noutatea experienței spectatorului în cazul teatrului imersiv:

”Apropo de partea asta imersivă, spectatorii primesc căști la intrarea în sala de spectacol și asta cumva ne-a ajutat, am creat muzica originală de spectacol, dar și acest soundscape. Noi am încercat să facem un fel de scenografie sonoră cu Eduard Gabia și Călin Țopa. Ei au semnat împreună și muzica și tot soundscape-ul ăsta, care pe de-o parte ne dorim să te apropie cumva de scenă, pentru că orice șoaptă, orice respirație a actorului o auzi mult mai aproape. În plus scenografia asta sonoră vine să suplinească un fel de austeritate sau schematizare a spațiilor de joc care sunt foarte multe și foarte diverse, dar care devin vii prin felul în care le auzim în căști, nu sunt reprezentate pe scenă vizual. Eu cred că tipul ăsta de abordare în care nu primești imaginea vizuală completă, ci trebuie să o recreezi, te provoacă pe tine ca spectator să devii poate puțin mai meditativ, poate puțin mai atent la felul în care reverberează propriile povești cu povești de pe scenă.”(Pricop B., interviu RFI, 2025, min. 3:45)

Pentru actori, provocările cele mai importante țin de faptul că aud tot ce se întâmplă pe scenă (vocile partenerilor, fondul sonor, dar și propria voce) prin intermediul căștilor. Acest fapt necesită o reglare foarte precisă a nivelurilor sonore la care actorul aude diferite elemente ale universului sonor, în special pe cel al partenerilor versus fondul sonor și propria voce.

Actrița Oana Predescu, interpreta rolului Mama, din spectacolul amintit mai sus, declara într-un interviu televizat:

”A fost destul de ciudat la început să pot să înțeleg cum să îmi adaptez mijloacele actricești universului sonor pe care îl propune spectacolul, pentru că eu mă aud în căști. Eu vorbesc și cuvintele mele se aud în căștile pe care le am pe tot parcursul spectacolului, la fel și colegii mei. Inițial a fost o senzație puțin claustrantă, aveam senzația că nu vorbesc direct cu partenerii de scenă.” (Predescu Oana, interviu TVR1, Matinal, 2025, min. 6:30)

Așa cum rezultă din interviul Oanei Predescu, adaptarea la acest nou mod de a *funcționa* în scenă ca actor presupune traversarea unei perioade în care comunicarea cu partenerii poate fi distorsionată de senzații uneori neplăcute, cum ar fi cea de claustrofobie sau deconectare. De altfel, și actrița Anne Ziegler, interpreta Profesoarei din aceeași producție a teatrului Excelsior, mărturisea într-o discuție privată că experiența de a lucra concomitent cu căști și lavalieră este derutantă la început, tendința generală fiind să se vorbească prea tare, dacă actorul nu se aude suficient pe sine în căști. În același timp, dacă își aude propria voce prea tare, există riscul ca actorul să nu mai audă bine replicile partenerilor. Actorul are în acest tip de spectacol mai multe paliere de atenție pe care trebuie să se concentreze. În plus, față de toate sarcinile unui spectacol teatral convențional, e nevoie de o atenție suplimentară la stimulii auditivi primiți prin cască și la mișcarea ce trebuie să țină cont de dispozitivele atașate pe corp.

Anne Ziegler a avut la începutul repetițiilor și câteva tulburări pasagere de echilibru, ca efect al receptării modulate de căști a sunetelor înconjurătoare, fapt explicabil prin rolul jucat de urechea internă în menținerea și controlul echilibrului.

Tot Anne Ziegler declara că cel mai ușor și mai rapid s-au adaptat la folosirea căștilor și a lavalierelor actorii care aveau o experiență de lucru în teatrul radiofonic sau în dublaje. Informația este importantă din punct de vedere pragmatic. Faptul că abilitatea de a adapta vocea și vorbirea la microfoanele sensibile din înregistrările profesionale s-a dovedit utilă în acest nou tip de spectacol ne oferă o soluție eficientă și accesibilă pentru antrenamentul studenților. Toate facultățile de profil din România au studiouri de înregistrări și practica de lucru specifică acestora se dovedește folositoare și acestui nou *trend* – spectacolul imersiv. Teatrul radiofonic, o subspecie centenară de spectacol poate oferi, iată, un antrenament util unei

noi forme teatrale - teatrul imersiv, contribuind astfel la procesul continuu de inovare al artei dramatice.

Din discuțiile avute cu spectatorii imediat după premieră a rezultat că receptarea prin căști a universului sonor diferă destul de mult în funcție de vârstă. Astfel, spectatorii sub 35 de ani au fost foarte încântați de experiență, declarând că efectul de *imersiune* al spectacolului a fost deplin și că îl consideră categoric un mare avantaj. Majoritatea și-au exprimat dorința de a mai participa la spectacole în care se folosesc acest tip de căști. Spectatorii de peste 50 de ani, în schimb, au avut mici dificultăți legate de reglarea nivelului sonor sau de disconfortul dat de purtarea căștilor pe urechi în același timp cu ochelarii de vedere. Purtarea căștilor pentru aproximativ două ore a fost pentru cei mai în vârstă o provocare și chiar un disconfort, fapt cumva explicabil prin lipsa de obișnuință de a asculta în căști a acestei categorii de public. Din relatările actriței Anne Ziegler a rezultat că și între actori s-a menținut această diferență, în sensul că cei mai tineri au fost mai puțin incomodați de purtarea căștilor pe tot parcursul reprezentației decât cei de peste 50 de ani.

Faptul că tinerele generații sunt, în marea majoritate, obișnuite să folosească diverse tipuri de căști în viața de zi cu zi, pentru perioade de timp destul de lungi, poate fi un avantaj atât pentru publicul tânăr, cât și pentru viitoarele promoții de tineri actori care se vor adapta, foarte probabil, mult mai ușor la provocările teatrului imersiv. De altfel, Teatrul Excelsior din București are ca public țintă adolescenții și publicul tânăr, alegerea de a prezenta o astfel de producție inovatoare, mai ales în peisajul teatral românesc, fiind mai mult decât inspirată.

În concluzie, dezvoltarea noilor forme de teatru contemporan, în care tehnologia joacă un rol din ce în ce mai important, necesită o permanentă și atentă evaluare a metodelor și instrumentelor pedagogice, astfel încât pregătirea profesională a viitorilor actori să țină pasul cu provocările iscate de acestea. Și uneori soluțiile pot veni din reevaluarea și adaptarea unor metode sau forme teatrale mai vechi, cum este cazul teatrului radiofonic.

Bibliografie

Alston, A. (2019) *Beyond Immersive Theatre: Aesthetics, Politics and Productive Participation*, Palgrave Macmillan.

Boston, J. (2018) *Voice: Readings in Theatre Practice*. Red Globe Press.

Machon J. (2013) *Immersive Theatres: Intimacy and Immediacy in Contemporary Performance*, Red Globe Press.

McCallion, M. (1998) *The Voice Book*. London: Faber and Faber.

Warren, J. (2017) *Creating Worlds: How to Make Immersive Theatre (Making Theatre)* Nick Hern Books.

<https://www.facebook.com/RFI.Romania.FM/videos/1329082654901104>

<https://www.facebook.com/watch/?v=2630006207389696>